

Kétszer jártam meg Amerikát

Tóth János (1875-1942) származása és életútja

(család kutatási vázlat)

Szepesi Imre

2025. március 21

Unokája emlékezete szerint nagyapja, Tóth János (1875–1942), kétszer is megjárta Amerikát. Első útja után sertéstenyésztéssel akart foglalkozni, de a vásárolt jószágot elvitte a sertéspestis, ezért újra útnak indult. Hazatérése után – kohó takarítással – megkeresett pénzből Nagypródon és a Viden vásárolt földön és kis tanyáján gazdálkodott. Időközben a Keleti-főcsatorna építése során ebből öt holdat elvesztett, a maradék 20 holdat négy leánya – Mária, Zsófia, Róza és Juliánna – között egyenletesen osztották fel.

Előszó

Az címben szereplő személy egyszerű földműves ember, helybéli gazdálkodó. Nem viselt hivatalt, városa életében nem játszott személyes szerepet. Egyike volt több ezer társának, kikkel gazdaságilag, társadalmilag összefonódott élete határozta meg a város szellemiségét, a „böszörményniséget”. Nagyapja Eszlárral származott, itt házasodott. Apja kondás, ő földműves, alkalmazkodott a társadalmi változások sorához. Közben – kényszerből – „világlátott” ember lett.

A XIX. század első felében nem volt könnyű földhöz jutni a hajdú városi lét keretei között, később, a szabadságharc, a feudális tulajdonviszonyok megszűntével apja már földet szerezhetett, ő pedig – mint látni fogjuk – már megtapasztalja a munkáslétet is. Ügyesen kihasználva a lehetőséget, az iparból, sőt a nagyiparból, szerzett jövedelemből építette fel apró gazdaságát, több helybéli sors- és kortársához hasonlóan. Utóbb, a XX. század második felében unokái közül hat – kilépve a földműves létből, igazodva a változásokhoz – szénbányásszá vált, az ország három részébe szétszóródva. Dédunokái között egyetemet, főiskolát végzett embereket találunk. Ám ők is számon tartják gyökereiket, még akkor is, ha életükben legfeljebb néhány alkalommal jártak a főtéren, látták a Bocskai téri templomot, a gimnáziumot és a Városházát. Dédnagyapjuknak legfeljebb nevét ismerik.

Ma, a digitális világ hajnalán, a világ számos országának nemzeti levéltára és egyéb archívum érhető el otthonról, a számítógép képernyője előtt ülve. Ezt kihasználva a fellelhető dokumentumok alapján próbálja jelen dolgozat szerzője – a megnevezett Zsófia unokája – felvázolni életútját, megismerni származását.

A családkutatás egyéni műfaj, szinte minden esetben egyedi utat kell bejárni őseink életének felderítése során. Tóth János élete, tevékenysége nagyban hasonlít a korabeli böszörményi emberek többségéhez, így kutathatósága – egyedi, családi, személyhez kötődő dokumentumok nélkül – is hasonló lehet kortársaiéhoz. Ezért is igyekszem néhol részletesebben bemutatni azokat a lehetőségeket, melyeket minden kutató felhasználhat.

Az itt említett családokról részletes anyakönyvi és egyéb adat található a szerző –a visszaemlékező unoka¹ fia – világhálón is elérhető, *Hajdúböszörményi családjai*² című gyűjteményében, melyben Tóth János oldala (jelenleg, de ez változhat): https://gw.geneanet.org/szepesi_w?lang=en&pz=imre&nz=szepesi&p=janos&n=toth

A szerző elérése:

e-mail: szepesiimre@gmail.com

web: <http://szepesi.kerszoft.hu>

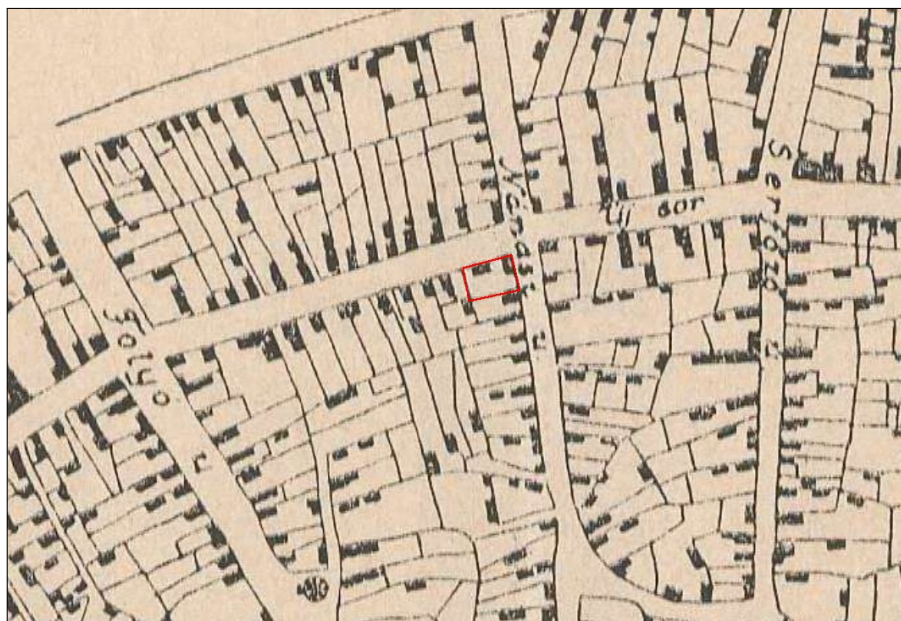
¹Szepesi Antal és Tóth Zsófia fia Szepesi Imre (1928-2008)

²<http://kerszoft.hu/szepesi/HbCsaladWeb.html>

1. Ház a Nánási utcában

Hajdúböszörmény neve mindenki számára ismerősen csenghet, ha máshonnét nem, akkor általános iskolai földrajz atlasza belső borítójáról. Körkörös utcaszerkezetét máig őrzi az egykori „nagy hajdú városok” központja. Igaz, a korai belső telkes rész kivételével itt-ott már megbontották a régi rendet az újonnan épült lakónegyedek (például Béke tér, Győrössy-kert), de város magjából, az Ócska templommal, a gimnáziummal, a mai Városházával és az egykori Hajdúkerületi Székházzal (ma múzeum) ölelt főtérről körbenézve, még olyasmit láthatunk, mint egy-két századdal ezelőtt. Innét indulnak a sugárutak, köztük a négy legfőbb: Debrecen, Újváros, Dorog és Hadház felé. Nánás felé is visz egy utca, amit az Iskola, majd Arad utcáról jobbra fordulva érünk el. Kifelé haladva, a Körút sarkán balról fekvő telek³ állt Szepesi Antalné Tóth Zsófia és családja életének központja⁴.

Időgépinket – emlékeinket – bekapcsolva lépünk be a hagyományos böszörményi deszka kerítés kiskapuján. A toldalékkal kibővített egykori szabályos parasztház hosszabb oldalával a Nánási utcára, kamarai végével a Körútra néz. A körúti oldalon nagy, három osztatú istálló: középen a teheneknek, első végében a szárnyasoknak, hátul a disznóknak szállás, míg a padláson a galamboknak jut hely. A telek végén magas szénatartó zárja az udvart, a Nánási utcai szomszéd telke mellett kis verem, elől a Nánási utcai bejáratnál góré, alatta hídlással. Az istálló utáni sarokban mély, hengeres-láncos kút szolgáltat vizet itatásra. Ivóvizet a Körútról, a kerítés melletti kék kútról lehet hozni. Egykor arrafelé is nyílt egy kisajtó, de az 1960-as években ezt már nem használták. A délutáni napsütésben egy magas meggyfa vet árnyékot a ház hosszában végigfutó verandára, melyet az alacsony szemöldökfa mögött megbúvó pici nyári konyha zárt le. Ha bebújtunk, előttünk a padlásra tartó garádics, mögötte a nagy kamarába nyíló ajtó hívogat.

1. kép. Szepesi Antal és Tóth Zsófia telke [Dobay1910]

A házba belépve kis előtér fogad, melyből jobbra egy pincelejáró nyitott tetején bepillantunk a Báthori- és Árpád-kertek termésének sajtolt levét rejtő hordók sorára. Beljebb lépve a konyhai sparhelten forr a víz, fő az ebéd. Mellette, a kis ablak alatt konyhai asztal várja a hazatérő munkást. A nagy szobában páros ágy, néhány szekrény. Az egykori kamra már össze van nyitva a konyhával, ott a családfő és hitvese alvóhelye.

Visszalépve az előtérbe, nagy részét egy méretes komód foglalja el. Tetején varróeszközök, apróbb háztartási kellékek és néhány könyv. A Sikerkönyvek sorozat *Nagy földrajzi felfedezések* című kötete; bérnialáskor kapott *Újszövetség*; *Párhuzamos életrajzok* Plutarchostól; villanyszerelési

³Lásd a térképkivágatot

⁴2007-ben, az utolsó örökös halála után az új tulajdonosok két házat építettek rá.

tankönyv; egy fekete fedelű krimi. Vöröses sötétbarnás porlepte nagyalakú könyvön akad meg a szem. Felütvé sárguló lapokon a cím: *Hajdúvármegye és Debrecen sz. kir. város adattára*. A települések története, a hajdúk letelepülése, a hajdúkerület története izgalmas olvasmány, habár Hajdúböszörményt nem kapott túl nagy teret. A végére lapozva településként sorolva, neveket találunk. Hajdúböszörményt kikeresve megakad a szemünk egy cikke:

Tóth János gazdálkodó, született 1875-ben Hajdúböszörményben. Tényleges katonai szolgálatát a 39. gyalogezredben töltötte le. 1901-ben megnősült, majd kivándorolt Amerikába, hol szorgos munkával kis tőkét gyűjtött. Haza térése után önálló gazdálkodásba kezdett, ma pedig 25 hold saját birtoka van. Neje: Szepesi Zsófia helybeli születésű.⁵

A közölt rövid életrajzi adatok összecsengenek az addig hallottakkal, csupán a katonai szolgálatra vonatkozó adatok hordoznak többlet információt. Hajdúböszörmény a 7. hadtest 39. gyalogezred sorozási körzetéhez tartozott⁶, így nem meglepő, hogy katona idejét az ezred valamelyik zászlóaljánál töltötte le. Szepesi Zsófia neve is ismerős, hiszen Luther utcai házában, halála helyszínén nagyobb dedunokái is megfordultak⁷.

Térjünk vissza a jelenbe és a talált adatokkal vágjunk neki felderítő utunknak, eredjünk Tóth János nyomába.

2. Tóth János

Mára a családi iratok, ha voltak is, elvesztek, vagy a szerteágazó család valamelyik tagjánál lapulnak. A kollektív emlékezet sem nyúlik hátrébb a XX. század közepéig, nagyszüleink koráig. Hol lehet találni vajon a címszereplőre vonatkozó adatokat? Nagyanyai örökségként Tóth Julianna egyik unokája⁸ birtokába került egy könyv, melyben találkozhatunk Tóth Jánossal.

Az 1930-as évek végén, 40-es évek elején jelentek meg a Magyar Közélet kötetei, melyekben a kiadvány megrendelőiről, adatszolgáltatóiról közöl életrajzi adatokkal bőségesen ellátott rövid cikkeket. Ezek közül a VI. és VII. kötetben szerepelnek nagy számban böszörményi és környéki gazdák, általában fénykép melléklettel. Utóbbi kötetben szerepel Tóth János és felesége fényképe, valamint életrajzi adata.

Tóth János gazdálkodó 1875. március 21-én Hajdúböszörményben született régi hajdú birtokos családból. Szülei Tóth János és Szabó Zsuzsanna voltak. Katonai szolgálatot 1896–1899-ig a cs. és kir. 39. gy.-ezredben teljesített. Amerikában két ízben járt: 1907–1908-ig és 1909–1912-ig és Michigan államban dolgozott. Felesége: Szepesi Zsófia, kivel 1901.január 21-én kötött házasságot. Felesége szülei: Szepesi János és Nagy Sára voltak. Gyermekai: Mária (vitéz Tóth Jánosné), Zsófia (Szepesi Antalné), Róza (Halász Imréné), Juliska (Király Imréné). Unokái: Tóth József, Mária, Katalin, Juliánna, Szepesi Imre, Márton, Juliánna, Róza, Halász Imre, Ferenc és Király János. – Tóth János, aki katonai szolgálata alatt megrokkant, 1901-től adófizető polgára városának. Családja köztisztviselőként áll. Szép családi birtokán gyermekeivel gazdálkodik⁹.

Jól működött a családi emlékezet! Valóban kétszer utazott ki, és megtudhatjuk, hogy Michigan államban dolgozott. A két útja között rövid időre hazatért, akkor történhetett a sertésvész.

A leszármazók felsorolásánál már javíthatunk is az adatokon, hiszen Róza férjének családneve helyesen „Haász” és nem „Halász”. A felsorolt unokák nagy része elköltözött ugyan a városból, de

⁵[HVM] Személyi Adattár, 50.oldal

⁶https://en.wikipedia.org/wiki/Austro-Hungarian_Army

⁷Temetése 1966. március 25-26 körül volt. Négy-öt unokája Kazincbarcikáról jött haza családotól, összesen öt-hat 6-11 éves gyermekével együtt. A hirtelen lehülésben a Polgár-Böszörmény közötti hó fútt országúton az Ikarus autóbusz árokba csúszott pótkocsiját többször is vissza kellett segíteni az útra; a rajta utazó gyermekek mulatságnak vették. Lásd: Időjárás napijelentés. Kiadja az Országos Meteorológiai Intézet. 79.évf, 85-87. számok. Online <https://www.metnet.hu/files/004D9092.PDF>

⁸Király János és Sári Mária fia, János Kazincbarcikán lakik.

⁹[MK7] 136.oldal. Tóth János és Szepesi Zsófia fényképével.

életük végéig tartották a kapcsolatot egymással. Sőt! Még a következő generáció, az ekkor még meg sem született dédunokák is ismerik egymást.

Újabb adat a katonai szolgálatára vonatkozó adatok és a szolgálat során szerzett rokkantsága. Az Osztrák-Magyar Monarchia fennállása idején a véderőről szóló 1868. évi XL. törvény volt érvényben. E szerint – általános esetben – húsz éves korban kezdődött a hadkötelesség és 3 év tényleges, valamint 7 év tartalékos szolgálat¹⁰. Tóth János egyben letöltötte három évét, rokkantsága miatt valószínűleg tartalékos szolgálatra már nem is hívták be.

Minél több adat, annál több továbblépési lehetőség. Az ismert életrajzi adatok (születés, házasság, halálozás) megkereshetők a megfelelő anyakönyvekben. Az Amerikai Egyesült Államok bevándorlással foglalkozó anyagait is kutathatjuk. Ráadásul ezen anyagok nagy része online is elérhető!

2.1. Böszörményi anyakönyvek

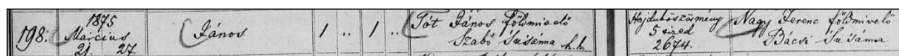
Szerencsés helyzetben vagyunk, mivel Hajdúböszörmény születési anyakönyvei 1921-ig, házassági anyakönyvei 1951-ig, halotti anyakönyvei 1980-ig elérhetőek a mormon egyház¹¹ online szolgáltatásaiban. Ezenkívül a város református, görög és római katolikus, valamint izraelita felekezetének anyakönyvei is megtalálhatóak ugyanott.

2.1.1. Születése

Első pontosan ismert dátum a születés: 1875. március 21.

A család egésze, csakúgy mint a város lakosságának nagy része, református vallású, így az 1895. október 1. előtti keresztelési (halálozási és esketési) bejegyzéseket a helyi református egyház anyakönyveiben tudjuk keresni¹².

Néhány kattintás után meg is találjuk:

2. kép. Tóth János keresztelése [REF], Keresztelési akv. 198/1875. fsz.

Abban az évben ő volt a 198. megkeresztelt gyermek, a dátum alapján vasárnap született és hat nap múlva szombaton keresztelték, mindkét szülője helvét hitvallású¹³, az 5. tized 2674. számú házában laktak, apja földművelő, keresztszülei pedig Nagy Ferenc és Bácsi Zsuzsanna voltak. Mivel abban az időben saját házában születtek az anyák, így külön rovat nincs a születés helyére¹⁴.

2.1.2. Házassága

Házassága pontos időpontját már ismerjük a Magyar Közéletből, ezért fellapozzuk a 1901. évben vezetett házassági anyakönyvet és 23. bejegyzésnél rá is találunk. Két oldalas:

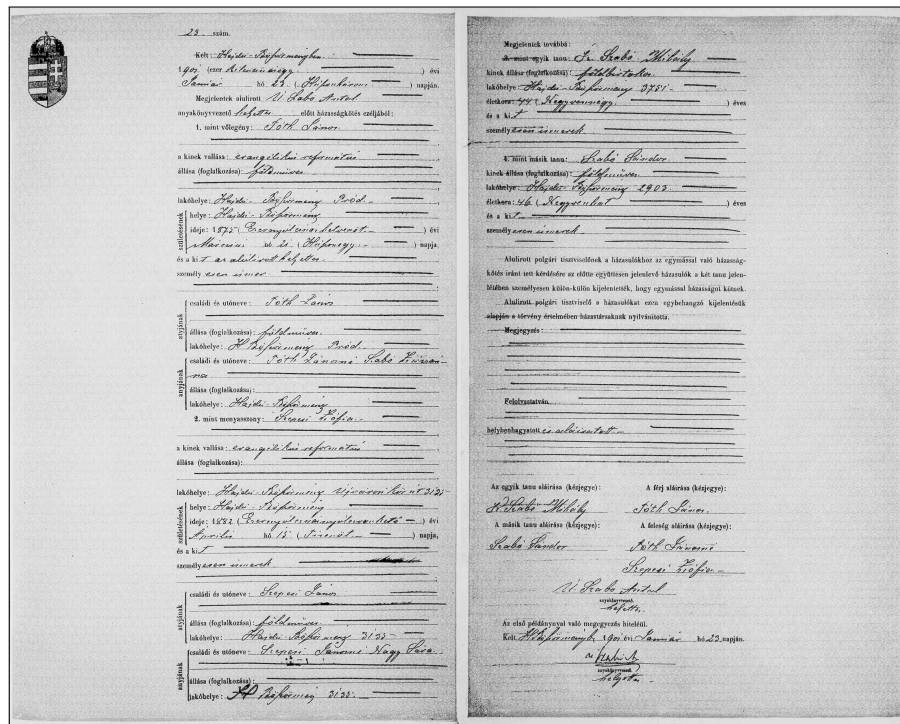
¹⁰Lásd Bodó Szabolcs: A hadkötelezettség történeti áttekintése Magyarországon. Hadtudományi Szemle, 15.évfolyam (2022) 1.szám, 10-15. oldal. https://real.mtak.hu/144992/1/01_bodo_5-19_HSZ_2022_1.pdf

¹¹<https://www.familysearch.org/search/>

¹²Az állami anyakönyvezés kezdete 1895. október 1., előtte a felekezeti anyakönyvek számítottak hivatalos anyakönyvnek. Ezek nagy része, pontosabban másodpéldánya, megtalálható az országos levéltárban. Az állami anyakönyvek másodpéldányait az illetékes megyei levéltárak őrzik.

¹³Akkoriban a két reformált keresztyén egyház közül a református vallásúakat helvét hitvallásúnak írták, megkülönböztetve az evangélikusoktól, akiket ágostai hitvallásúnak neveznek.

¹⁴Érdekesképpén: az 1875. évi református keresztelési anyakönyv 782 bejegyzést tartalmaz: 386 fút és 396 leányt. Közülük 56 (31 fiú, 25 leány) halva született. Ebben az évben viszont 641-en meghaltak, így a természetes szaporodás 85 fő. Tegyük hozzá, hogy Bakóczi János – akkori lelképásztor - szerint a református lakosság kb. 17.500 fő.

3. kép. Tóth János házassága [CIV], Házassultak akv. 23/1901. fsz.

Mivel a polgári anyakönyvezés kezdetétől 1906 év végéig a bejegyzésben a házasulandókon kívül a szüleik és tanúik is részletes adatokkal szerepelnek, így sok új ismeretre teszünk szert. Megtudjuk, hogy mindketten földműves szüleikkel egy fedél alatt laktak, megismerjük tanúik foglalkozását, lakcímét és életkorát. Ha az anyakönyvet¹⁵ lapozgatjuk, tapasztalhatjuk, hogy nem mindenki tudta aláírni a nevét. Ők viszont mindketten – és a tanúk is – tudtak írni, vagy legalább is aláírni.

Láthatjuk, hogy Tóthék most Pródon laknak, ez megint csak összecseng ismereteinkkel. A menyasszony lakása a Körúton, az Újvárosi és Temető utca között zugban van. A tanúk közül Szabó Sándor¹⁶ mindkettőjüknek unokatestvére, K.Szabó Mihály¹⁷ gazdálkodó, valószínűleg az apa Tóth János ismerőse.

Szepesi Zsófia ötödik generációs böszörményi. Őse Mihály, aki az 1740-es években, a nagy kolerajárvány után költözött be a városba, ide házasodva. Előbb Parásó Mihály néven szerepelt, de ez a név elmaradt és Szepesiként éltek tovább. Földművesek, de mellette juhokkal, pásztorkodással is foglalkoztak¹⁸. A család másik ága a XX. század elején 100 hold feletti birtokkal rendelkezett. Szepesi Máttyás 1929-ben a megye 189. legnagyobb adófizetője¹⁹.

2.1.3. Halála

Már csak egy életrajzi adat hiányzik. Halotti bejegyzésének megkereséséhez a mormon oldalak keresőjét hívjuk segítségül.

¹⁵Itt jegyezzük meg, hogy a polgári anyakönyvek másodpéldányok, ezért a képeken látható írás a másoló írásképe és nem az eredeti be- és aláíróé.

¹⁶Szabó Sándor (1854-1934) Szabó Sándor és Szepesi Mária fia, Ignáth Juliánna férje. Szepesi Máriának testvére Szepesi János, aki Zsófia apja.

¹⁷Kis Szabó Mihály (1856-1918), Szálkai Juliánna férje.

¹⁸A Szepesi családról külön családtörténeti vázlat készül

¹⁹Hajdu Vármegye Hivatalos Lapja, XXIV.évfolyam, 12. szám, 1929.07.18

Folyó- szám	A bejegyzés ideje (év, hó, nap)	Az elhalt- lési ideje (év, hó, nap, óra)	Az elhalt				Az elhalás helye, ha az elhalás széke az elhalt hátulján létezik	A halál oka
			családi és utóneve, állása (foglalkozás), lakóhelye	vallás	élet- kora	házastársának családi és utó- neve		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
163	1942/1942 ápr 25	1975/1975 ápr 24	Tóth János fm Luther utcai 21	ref	67	Szepesi Zsófia	mit Tóth János mit Zsófia	Bakóczy

4. kép. Tóth János halotti bejegyzése [CIV], Halottak 163/1942. fsz.

Földművesként bejegyezve 1942. április 21-én délután 5 órakor agyvérzésben halt meg 67 évesen, Szepesi Zsófia férjeként Luther utcai 21 szám alatt²⁰, vagyis ott ahonnét 24 év múlva az özvegyét is temetik majd.

Temetésének pontos napját nem ismerjük.

5. kép. Tóth János és Szepesi Zsófia sírköve.

2.1.4. Családja

Bakóczy János lelkészisége alatt, 1880. november elsején úgynevezett családkönyvet kezdtek kiadni²¹. A kemény fedelű könyvecskébe a házaspár adatain kívül bejegyezték a gyerekek születésének, házasságának, halálának időpontját, a keresztszülők nevét. A házaspár családkönyve (lásd a 20.oldalon) fenn maradt, Marton Imréné Szepesi Julianna őrizte 2015-ben bekövetkezett haláláig. Néhány gyerek keresztszüleinek nevét is ebből ismerjük.

Ezen adatok leegyszerűsítik a polgári születési és halotti anyakönyvekben történő keresgélést. Az FS oldalain mindannyiuk adata meg is található, kivéve az 1980 utáni halálozásokat. Születési

²⁰Régi házszám: Serfőző utca 214. A ház 1890 előtt a 212. számot viselte.

²¹Bakóczy bejegyzése az 1880. évi születési anyakönyv 319. oldalán: „Emlékezet okáért: Családkönyvet kezdtünk adni az 1880-dik év November 1-ső napján”.

adataik ismeretében ezeket elektronikus ügyintézés keretében kérdezhajjuk le. (Elérést lásd a ??oldalon.)

Következő táblázatban a született gyermekek nevét, születési dátumát, akkori lakcímüket és házastársak nevét soroljuk fel. Kiemeltük az életben maradt, férjhez ment lányok nevét. Megjegyezzük, hogy az utolsó gyermek születését nem tartalmazza a családkönyv.

Tóth János és Szepesi Zsófia gyermekei				
Neve	Született	lakcím	Meghalt	lakcím
Margit	1901.11.03	3135	1901.11.16	2135
János	1902.12.18	3135	1903.03.06	Pród
Mária	1903.01.29	3537	1970.04.11	Tanya 428
Rózsa	1905.10.10	3136	1906.03.01	3135
Zsófia	1907.04.08	3135	1982.02.17	Nánási u. 68
Róza	1909.06.20	Édenkert	1987.06.17	Tizenhárom vértanú u. 3
Margit	1912.06.03	Édenkert 24	1912.07.17	Édenkert
Eszter	1914.03.24	Édenkert 24	1914.10.14	Édenkert 24
János	1915.12.02	Édenkert 24	1916.02.18	Édenkert 24
Zsuzsanna	1917.02.19	Pród 287	1917.03.03	3135
Julianna	1919.01.14	Pród 287	1919.03.27	3135
Julianna	1922.06.04		1988.01.09	Görbeháza
Margit	1925.01.12		1925.01.17	Vid 287

2.2. Amerikában

Tóth János – amint az olvashattuk – kétszer járt Amerikában. Sajnos erről nincsen birtokunkban családi dokumentum.

Számtalan tanulmány²², visszaemlékezés, szépirodalmi feldolgozás őrzi a XX század fordulójának nagy tömeget érintő migrációjának²³ emlékét. Böszörményből elsősorban gazdasági okok miatt kényszerültek bele a jobbára földműveléssel foglalkozó férfiak. Egy részük két-három év keresetével hazatért, kisebb részük – megteremtve egy lehetséges amerikai otthon alapjait – maga után utaztatta az itthon hagyottakat. Volt akit ott temettek el – vagy még azt sem –, mint azt a 116 magyar bányászt, aki egy Pittsburg környéki bányában lelte halálát 1907-ben.²⁴

Az út tekintélyes összegbe került. Egy korabeli hirdetés szerint egy Antwerpen-New York III. osztályú jegy 96 dollár 30 centbe került, ami körülbelül 490-500 koronának felel meg²⁵.

A XIX-XX. század Amerikájába a New York-i kikötő bejáratánál fekvő Ellis-szigeten keresztül vezetett az emigránsok útja. Itt fogadták, regisztrálták az emigráns hajókon érkező személyeket, döntöttek sorsukról. A megőrzött érkezési listák különféle internetes adatbázisokban kutathatóak²⁶.

Némi szerencsével, a kereső mezők használatával rá is akadunk Tóth János 1907. évi érkezésére²⁷:

²²EA kivándorlásról rövid összefoglalót találunk Fejér Vármegye Levéltárának internetes felületén: <https://mnl.gov.hu/mnl/fml/kivandorlas>

²³„kitántorgott Amerikába másfél millió emberünk” /József Attila: Hazám/

²⁴Darr bányai sűjtőlégrobbanás során szerencsétlenül jártak emléktáblája: <https://www.kulhonimagyarok.hu/programok/julianus-program/eszak-amerika/amerikai-egyesult-allamok/az-1907-evi-banyasz-szerencsetlenség-116-magyar-aldozatara-is-emlekezo-emlekmu-pittsburg/>

²⁵Denzel, Markus A.: Handbook of World Exchange Rates, 1590-1914, Ashgate Publishing, Ltd., 2010. Lásd még: <https://artortenet.hu/dollar-arfolyamok-magyarorszag-1791-ota/>.

²⁶Például az FS oldalain New York, Passenger Arrival Lists (Ellis Island) 1892-1925 gyűjteményben az utaslista név szerint kereshető, lásd ??oldalon.

²⁷<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C95S-TWV> és <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C95S-TWRY>

hétig tartott az út. Brémába vonattal juthattak Hajdúböszörményből. Azt is megtudhatjuk, hogy János írni-olvasni tudott, 5 láb 4 hüvelyk magas (nagyjából 162-163 cm), szürke szemű földműves. A Michigan állambeli Grand Rapids városban Asztalos Antal várja³⁰. Az érkezettek orvosi vizsgálatnak vetik alá, öt egészségesnek írják be, ezek szerint a katona ideje alatt szerzett rokkantsága nem lehetett súlyos, de erről a család sem tud semmit sem. Odahaza Szepesi Zsófia ötödik gyerekével várandós, utolsó hónapjaiban van, így Zsófia lányuk akkor született, amikor János még éppen hogy megérkezett Grand Rapids-ba.

A már említett unokája úgy tudja, Grand Rapids-ban kohókat tisztított Tóth János. Lehetséges, bár Grand Rapids elsősorban bútoriparáról volt ismert.

Tudjuk, hogy 1908-ban már haza is tér, de csak rövid időre, mert a következő év őszén, 1909. november 9-én nevét ismét ott találjuk az Ellis Island-i érkezettek között³¹:

SALOON, CABIN, AND STEERAGE ALIENS MUST BE COMPLETELY MANIFESTED.

2

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS FOR THE UNITED STATES

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under Act of Congress approved February 20, 1907, to be delivered

S. S. *Utouia* sailing from *Brissac* on the *16th* of *October*, 1909

No. on List	NAME IN FULL		Age	Sex	Calling or Occupation	Able to		Nationality (Country of which citizen or subject)	Race or People	*Last Permanent Residence		The name and complete address of nearest relative or friend in country whence alien came.	Final Destination (Special destination)
	Family Name	Given Name				Read	Write			Country	City or Town		
1	<i>Poljak</i>	<i>Matej</i>	<i>36</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
2	<i>Nikolai</i>	<i>M. Nikolai</i>	<i>28</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
3	<i>Haritz</i>	<i>Stevan</i>	<i>24</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
4	<i>Papierki</i>	<i>Todor</i>	<i>48</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
5	<i>Shagunite</i>	<i>Josel</i>	<i>23</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
6	<i>Toth</i>	<i>János</i>	<i>33</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
7	<i>Gresco</i>	<i>Luigi</i>	<i>27</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
8	<i>Mahinka</i>	<i>Zanis</i>	<i>27</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
9	<i>Meny</i>	<i>Antal</i>	<i>23</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
10	<i>"</i>	<i>Zsuzsanna</i>	<i>48</i>	<i>F</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>
11	<i>Koivak</i>	<i>Mikael</i>	<i>44</i>	<i>M</i>	<i>laborer</i>	<i>yes</i>	<i>yes</i>	<i>Slovak</i>	<i>Slovak</i>	<i>Brissac</i>	<i>Brissac</i>	<i>Chicago</i>	<i>Chicago</i>

8. kép.

már ők is itthon voltak.

³⁰Sillye Sándort a már kint tartózkodó bátyja, Lajos várta.

³¹<https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C9TQ-M38D> és <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C9TQ-MQ9G>

THIS SHEET IS FOR STEERAGE PASSENGERS.

List 23

STATES IMMIGRATION OFFICER AT PORT OF ARRIVAL.

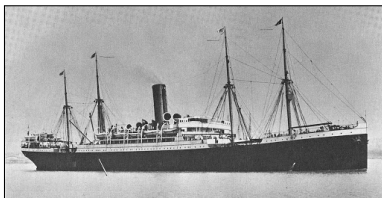
to the United States Immigration Officer by the Commanding Officer of any vessel having such passengers on board upon arrival at a port in the United States. 68

Arriving at Port of New York on the November 9th, 1909

No. of List.	By whom was passage paid?	Whether ever before in the United States, and if so, when and where?	Whether going to join a relative or friend, and if so, what relative or friend, and his name and complete address.	Whether in possession of a return ticket?	Whether a Passenger?	Condition of Health, Mental and Physical.	Deformed or Crippled, Name, length of time, and cause.	Height. Feet. Inches.	Color of— Hair. Eyes.	Marks of Identification.	Place of Birth.	
											Country.	City or Town.
1	self		John: Pápai, 356 Youngstown St., New York				55	dark brown, brown	self	Hungary, Munkács		
2	self		Robert: 132 Park Street, New York				57			Russia		
3	self		mother: 132 Park Street, New York				58					
4	self		mother: 132 Park Street, New York				55					
5	self		mother: 132 Park Street, New York				56					
6	self		mother: 132 Park Street, New York				59					
7	self		mother: 132 Park Street, New York				59	black				
8	self		mother: 132 Park Street, New York				58	black				
9	self		mother: 132 Park Street, New York				54	black				
10	self		mother: 132 Park Street, New York				55	black				
11	self		mother: 132 Park Street, New York				55	black				

9. kép. Tóth János második New York-i érkezése

Ezúttal Fiuméből indult október 16-án és az Ultonia fedélzeten 24 napot töltött³² A két oldalas érkezési lista 6. sorában találjuk meg a 33 éves János nevét. New Yorkot jelölte meg céljának, ahol Washington street 4140 szám alatt, Budai Józsefnél fog lakni. Most két hüvelykkel (kb. 5 cm) magasabbnak mondják. Második távolléte előtt született egy lánya, Rózsika – aki később Haász Imre, majd Mező Márton felesége lett –, így már három gyermekről kellett gondoskodnia itthon maradt feleségének Édenkert utcai³³ lakásukban, rajta kívül a hatodik évében járó Mariról és a harmadik éves Zsófiról.

10. kép. Rhein

11. kép. Ultonia

Bevallja, hogy már volt egyszer az Államokban, Grand Rapids-ban. A befogadó személy, Buday József Brooklynban, a Huntington street-en lakott, nem messze az East River torkolatától³⁴.

Nem tudjuk második amerikai útján hol dolgozott, visszatért-e Grand Rapidsban vagy valamelyik nagy New York-i építkezésen vállalt munkát.

2.3. Pródon. A tanya és környéke

Két és fél éves távollét után tért vissza családjához, és mint olvastuk Pródon szerzett kis birtokot. Az első világháború idején már 40 éves János nem került besorozásra³⁵. Apósa, Szepesi János, 1915 közepén hunyt el, náluk volt a városi lakásuk, de kint éltek Pródon a 267. számú tanyán, mint az a télen született két gyermeküknél látjuk.

³²Az utazás körülményeiről olvashatunk az alábbi blogon: <https://kivandorlasblog.wordpress.com/>

³³1929 óta Botond utcának nevezik. A középkeret első utcája, közvetlenül a vasúti átjáró után a sínekkel párhuzamos házszor. [HbHN]

³⁴Térképen itt kereshető: <https://www.google.com/maps/@40.6761735,-74.0008301,17.16z>

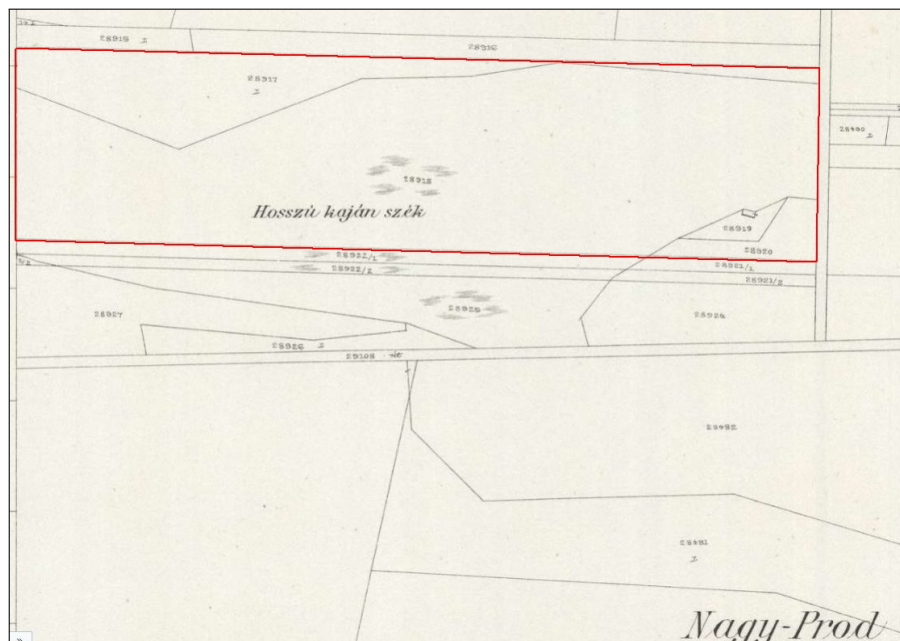
³⁵Sógora, Sára férje Kapusi Márton a 39. gyalogezred kötelékeiben harcolt és 1914. szeptember 26-án elesett. Neve megtalálható a sztropkói katonai temető márványtábláján. Másik sógora, Szepesi János – Dombi Zsuzsanna férje – román hadifogságban hunyt el a hírhedt sipotei hadifogoly táborban 1917. március 9-én

A Tóth tanya helye a Hosszú-Kajánnál, az újváros-nánási út közelében volt. Az 1941-es katonai felmérés térképén³⁶ meg is nevezik.

12. kép. A pródi tanya környéke 1941-ben

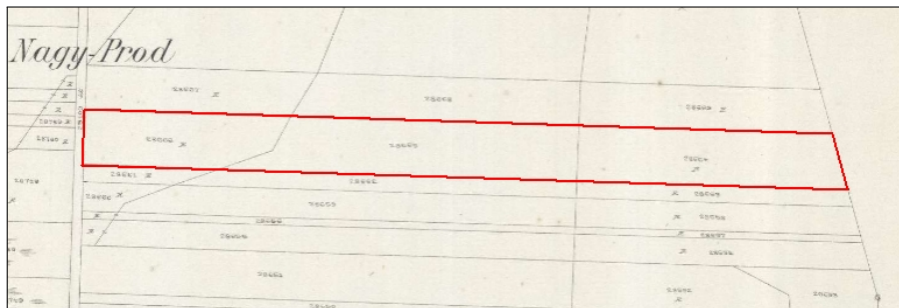
A tanya környéki földek már a tagosításkor a család birtokába kerültek. Ezen a kataszteri térképen 28917-28920 helyrajzi számokon találjuk a tanyát és a földrészleteket.

13. kép. A pródi tanya környéke 1890-ben. [MOLT1890] 21.szelvény

Ezen a részleten pedig a tanyaház udvarral együtt 263 □-öl , mellette 593 □-öl szántóföld valamint 2 hold 713 □-öl legelő található. A többi 11 hold 534 □-öl adómentes mocsár.

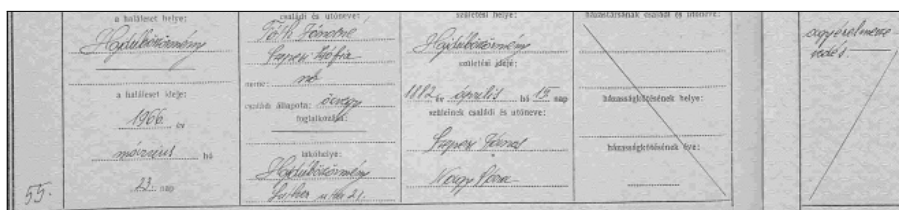
³⁶Lásd <https://maps.arcanum.com/hu/map/hungary1941/?bbox=2377477.7334060664%2C6065149.14441436%2C2388389.119193775%2C6069324.517084438&map-list=1&layers=29>

14. kép. Földek a nánási határ közelében 1890-ben. [MOLT1890] 8.szelvény

Itt 1 hold 1338 □-öl szántó és két részletben 1 hold 965 □-öl és 1 hold 170 □-öl rét található.

Tóth János a Luther utca 21. szám alatti házban halt meg. Ez a ház a XIX. század második felében még a Török család birtokában volt. Fekete Sára férje, Török András halála (1905) után Kis Gy.Bálinté lett, aki 1915-ig élt ott³⁷. Ezután kerülhetett a Tóth család birtokába. Szepesi Zsófia is ott hunyt el 1966-ban.

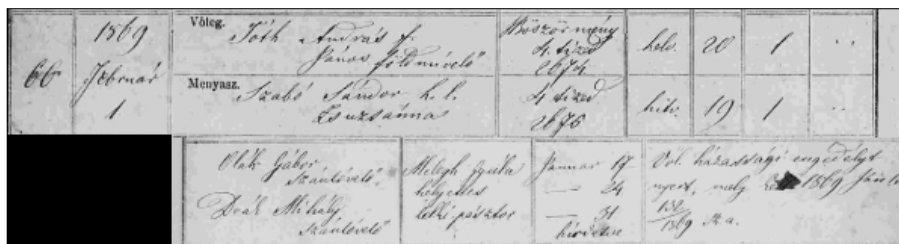

15. kép. Szepesi Zsófia halotti bejegyzése

3. Elődök ...

3.1. Tóth János, az apa

Tóth Jánosunk halotti és születési bejegyzéséből is tudjuk, hogy édesapját is Jánosnak hívták, édesanyja pedig Szabó Zsuzsanna. Ezek alapján könnyen rálelünk szülei házassági adataira a református házassági anyakönyvben:

16. kép. Tóth János és Szabó Zsuzsanna házassága 1869-ben

A vőlegény házassági engedélyére kiskorúsága (még nem volt 25 éves) miatt lehetett szükség vagy azért, mert katona még nem volt. Böszörményben általában a legények 25, a leányok 22 éves korukban házasodtak, így ők viszonylag fiatalon keltek egybe³⁸. A korabeli szabályoknak megfelelően három egymást követő héten a gyülekezet előtt ki is hirdették őket.

A házas feleknek itt sem a születési dátuma, sem az anyjuk neve nem szerepel, de utóbbiakat a halotti bejegyzésükből tudjuk, így átnézve a református születési anyakönyveket, megtaláljuk keresztelési bejegyzésüket 1848 ill. 1849-ben.

³⁷Kis Gy. Bálint és Fekete Sára unokatestvérek voltak.

³⁸Ugyanezen hétfői napon még két esketés történt, az egész évben pedig 189, ebből 147 esetben első házasság, 11 esetben özvegyek egymással, 20 esetben özvegy első házassággal esküdött. Tiszta református házasság 171 volt, más településre házasodott 11 fő.

152. VIII **Keresztelési Jegyzőkönyv 1848 eszt.**

Sor- szám	Kereszt- téli kora és napja	Gyermek neve	S z e n t e l é s				Kereszt-Atyák 's Kereszt-Anyák N e v e
			N e v e	Állapota	Felállítás	Lelkelye	
16	15	János	Tóth András Deák Mária	gyalog	helyben	Jef. 3.	Molnár Pál Varga József

17. kép. Tóth János keresztelése 1848-ban

163	22	Zsuzsanna	Kovács Sándor Szepesi Mária	gyalog	helyben	Jef. 4.	Kovács Sándor Szepesi Mária
-----	----	-----------	--------------------------------	--------	---------	---------	--------------------------------

18. kép. Szabó Zsuzsanna keresztelése 1849-ben

Házasságukból 11 gyerek született, közülük heten később családot is alapítottak. Első négy gyermekük keresztzülei Nagy Ferenc és neje Bácsi Zsuzsanna a rokonságból érkeztek, ugyanis a keresztanya Tóth Jánosnak – apja első feleségéről – mostoha unokatestvére. Későbbi gyermekeit legtöbbször sógora, a csizmadia Szabó Sándor és neje Ignáth Julianna tartotta keresztvíz alá, de az utolsó gyereket már Szepesi János – Szabó Zsuzsannának anyai nagybátyja – és Nagy Sára³⁹. Három egymásutáni gyerekük – Julianna, András és Imre – születése idején Lichstein Mózesnek Balmazújvároshoz tartozó Jenőházi tanyáján lakott a család, de böszörményi lakhelyük, a Temető – ma Vasvári Pál – utca körút előtti zugában⁴⁰ levő 2912. számú ház.

Ezen a telken két lakóház állt. Előzőleg Nagy Péter (1844-1876, Komáromi Zsuzsanna, majd Juhász Mária férje) lakta a kisebb házat, míg testvére Nagy Bálint (1841-1882, Elek Zsuzsanna) birtokában volt a másik ház és a telek. Haláluk után került Tóth János birtokába.

Neve	Tóth János és Szabó Zsuzsanna gyermekei				
	Született	lakcím	Meghalt	lakcím	Házastárs
Mihály	1870.07.15	2674	1948.02.04	Újszentmargita	Kovács Borbála
Gábor	1873.03.20	2674	1878.09.14	2678	-
János	1875.03.21	2674	1942.04.24	Luther u. 21	Szepesi Zsófia
Zsuzsanna	1877.06.02	2675	1943.08.30	Újfehértói u. 68	Sillye Sándor
Mária	1879.07.14	2912	1912.05.27	Fehértói u. 876	Sós Imre
Julianna	1881.05.29	2674	1883.05.10	2674	-
András	1883.07.03	B.újváros	1948.05.28	Újfehértói u. 58	Török Margit
Imre	1886.06.18	2912	1886.06.20	2912	-
Sára	1888.03.06	B.újváros	1888.03.14	B.újváros	-
Sára	1890.01.11	2912	1965.05.15	Bajcsy u. 30	Kapusi Márton, Ignáth Gábor
Margit	1893.05.11	2912	1993.03.10		Szűcs János

Fiánál már felsoroltuk a pródi, vidi földeket, a tanyát. Ezenkívül a Középkertben 730 □-öl szőlőskertet bírt a mai Nefejejs utca páros oldalán, nem messze Külső-hadházi úttól. Apja a Deák örökségből jutott hozzá⁴¹.

Tóth János 64 évet élt. Halála idején már a Báthory utcában lakott a család. A 3311-es számú ház a mai ma Polgári utcában állt, a körút előtt utolsó zug előtti második ház. Egykor Fehér Sándor lakta, tőlük került a családhoz. Tóth Sára (előbb Kapusiné majd Ignáthné) és Margit (Szűcsné) házasságai után is ott lakott férjével. Utóbbiaknak még 1920-ban is ott született gyerekük, míg Sáráék kiköltöztek tanyára.

³⁹ Akik egyébként Szepesi Zsófia szülei.

⁴⁰ Ma már nem létezik a zug, a mostani dísznövénykertészeti udvara volt a zug bejáró része.

⁴¹ Mária apja Deák János 1855-ben halt meg

1912. febr. 21	1912. febr. 20 d.e.s.	Tóth János f.m. Hajdúböszörmény Báthory u. 331/1	ref. 64. cs.	Szabó Zsuzsanna	nich. Tóth János nich. Katalin Mária.	szül. hely.
----------------------	--------------------------------	---	-----------------	--------------------	--	-------------

19. kép. Tóth János halotti bejegyzése

1913. Máj. 23	1913. Máj. 21 d.e.s.	Tóth Jánosné Szabó Zsuzsanna Hajdúböszörmény Báthory u. 331/1	ref. 74. cs.	Tóth János	nich. Szabó, Katalin Szepesi Mária.	szül. hely.
---------------------	-------------------------------	--	-----------------	---------------	---	-------------

20. kép. Tóth Jánosné Szabó Zsuzsanna halotti bejegyzése

3.2. A böszörményi honfoglaló: Tóth András

Tiszaeszlárról jött Böszörménybe, ahol elébb Bácsi Katalinnal kötötte össze életét.

		1827 ^{del} Esztendőben				
		Januarius hónapban				
3.	1.	Ifjú Varga Péter vette 1. alk. Bácsor Jován k. l. Mariát. Tanú: Tóth János, Marjai János				
	2.	Nagy Mihály fia János vette 1. alk. Pálóczi János hajadon s Magdalenát. Tanú: Tóth János Kovács János				
	3.	Rivály Sámuel fia János vette 6. alk. Jován k. l. hajadon s Katalint. Tanú: Pálóczi János, Kovács Péter				
	4.	Várdai Jován fia Jován vette 1. alk. Ungvári Jován hajadon s Katalint. Tanú: Lovas József, Molnár Jován				
	5.	Esztári Péter vette Tóth András vette 4. alk. Némény Bácsi Péter, Leányos Katalin Tanú: Kovács Jován, Oláh Balázs				

21. kép. Tóth András és Bácsi Katalin házassága

Bácsi Katalinnak⁴² 1827 előtt már – házasságon kívül – született négy gyermeke. Kettőjük korai halálát ismerjük, másik kettő halálának nem találjuk nyomát az anyakönyvekben, de feltehetően ők is gyermekként haltak meg. A Bácsi család Böszörmény egyik legősibb és legnagyobb létszámú családja.

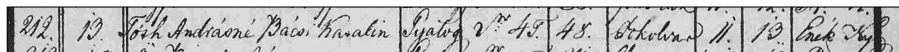
Bácsi hajdúböszörményi család. Őseik Mihály és Péter 1702-ban, kiknek leszármazói több ízben nyertek a kerülettől hajdú nemesi bizonyítványt 1794 jkv. 454. lap; 1796 f. 6/26; 1822 f. 1/75; 1847 jkv; majd Szabolcs vm.-től nemesi bizonyítványt 1847 febr. 8-án, melyet kihirdetett a kerület 1847 jkv. 898 és 1740. sz; f. 5/33 és f. 8/53. Egyéb adat 1834 jkv. 346/815.⁴³

Andrásnak Bácsi Katalintól nem született közös gyermeke⁴⁴.

⁴²1798-ban született, keresztszülei Sári János és Tamás Erzsébet voltak.

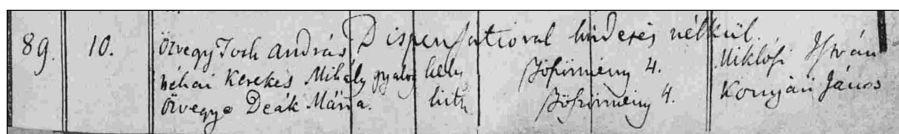
⁴³[Herpay], 35. oldal

⁴⁴1846. augusztus 11-én halt meg. Halála okának „pokolvar” van beírva, ami valószínűleg lépénés fertőzés következtében fellépő daganatos megbetegedésre utal.

22. kép. Bácsi Katalin halála 1846-ban

Rövid özvegyesség után a már majdnem 50 éves Tóth András Kerekes Mihály⁴⁵ özvegyével, a 36 éves Deák Máriával házasodott meg. Mária két gyereket is hozott magával, közülük Sára később 21 évesen, hajdonként hunyt el, fia, Kerekes István – gazdasági cseléd – viszont majdnem 60 évet élt meg és 1903-as halálát a 3136. szám alatt vele együtt lakó testvére, Tóth János jelentette be. Ő sem volt házas ember.

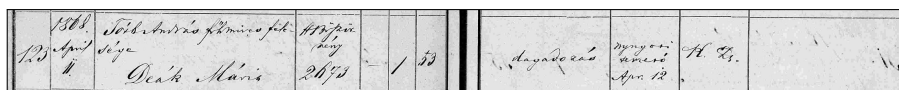

23. kép. Tóth András és Deák Mária házassága 1847-ben

Tóth András és Deák Mária gyermekei				
Neve	Született	lakcím	Meghalt	lakcím
János	1848.01.10	3.tized	1912.02.20	Báthori u. 3311
Mária	1850.08.23	4.tized		
András	1852.12.16	4.tz 675	1853.06.03	175
András	1856.02.18	4.tz 636	1858.08.20	2674

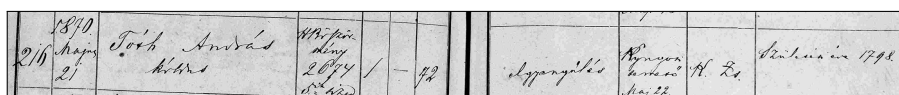
A Deák család 1625-ben kapott nemességet, címeres nemeslevelet, Kállón, Nánáson és Böszörményben is lakott egy-egy ága, de Debrecenben is éltek tagjai. A „keresztési” előnevet használhatták volna, de Böszörményben ez nem fordult elő.

Deák hajdúböszörményi és hajdúnánási család. Címeres nemeslevelet nyertek II.Ferdinánd királytól 1625 ápr. 8-án István és fiai Márton, Gáspár, István, András s a Nagykállóban lakatos mesterséget folytató egyik ős után Lakatos melléknéven is nevezték őket. Leszármazóik több ízben igazolták nemességüket Szabolcs vm. előtt és pedig: a nagykállói ág 1749-ben (Szabolcs f. 50 N. 194:1749); a hajdúnánási ág 1756-ban (Szabolcs f. 57 N. 379/1756) a hajdúböszörményi ág pedig 1757-ben (Szabolcs f. 58 N. 246/1757). Nemesi bizonyáglevelet nyertek a nánásiak és böszörményiek együtt 1767, 1825 febr. 7, kihirdette a kerület 1825 jkv. 34.lap, f. 1 N, 34; és 1830 május 17-én kihirdette a kerület 1830 jkv. 177. l. 965. sz. Az 1838. évi kerületi nemesi összeírásban Szabolcs vm. 1938 V/17-én kelt nbl alapján felvették János, Mihály, István hajdúböszörményi; s az 1825 febr 27-én kelt nbl.-e alapján János, Sándor, András és Sámuel hajdúnánási lakosok. Egyes tagok Debrecenben élnek⁴⁶.

24. kép. Deák Mária halotti bejegyzése.

Tóth András életéről sokat nem tudunk, halálakor koldusnak mondják. Az akkori szóhasználatban ez nincstelent jelentett, vagyis nem volt vagyona.

25. kép. Tóth András halotti bejegyzése.

A Tiszaeszláron született személyek között nem tudjuk egyértelműen azonosítani Andrást.

⁴⁵Kerekes Mihály apja, szintén Mihály, Vámospércsről, egy másik öreg hajdú városból származott.

⁴⁶[Herpay], 128. oldal

3.3. Lakhelyek

hrsz	Cím 1890 előtt	1890 után	utca és tulajdonosok (1871,1890)
<i>Belterület</i>			
1931	104	101	Nánási u., Orbán János
633	860	876	Fehértói u., Fülöp Gábor, Szolnoki Gábor
	2678	-	
3471	2676	2903	Árpád u., Szabó Sándor, ifj.Szabó Sándor
3472	2675	(2903)	Árpád u., , Szabó Sándor
3473	2674	(2903)	Árpád u., Tóth János
2649	2896	3129	Báthori krt., Szepesi János, Sillye Ferenc
2657	2902	3135	Báthori krt., Szegedi Bálint, Szepesi János
2658	2903	3136	Báthori krt., Sajtos Gábor
2667	-	3144	Báthori krt., Nagy Péter, Tóth János
2668	2912	3145	Báthori krt., Nagy Bálint, Tóth János
2416	3062	3311	Vasvári P. u., Fehér Sándor
2325	3288	3537	Dózsa Gy. krt., Juhász István, özvegye Nagy Mária
<i>Külsőségek</i>			
-		24	Édenkert
-		287	Pród
-		428	Tanya

Mindhárom eddig megtalált anyakönyvi bejegyzésen találunk lakcímet. Lakcímjegyzék nem áll rendelkezésünkre, de a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában a Kataszteri telekkönyvek sorozatban találjuk Hajdúböszörmény adóközség birtokrészleti jegyzőkönyvét⁴⁷. Fontos tudnunk, hogy a város határának tagosítása 1890-re fejeződött be. A tagosított földeket a város határában (Lucernás, Ugar, Csordalegelő, Telekföld, stb.), a Réten és Pródon osztották ki⁴⁸, így ezeken a részekén, a nagy mértékben megváltozott telekhatárok miatt is új helyrajzi számozásra volt szükség. A belső telkes rész – a körúttal majdnem párhuzamos Újsorig –, a Zabos-, Közép-, Vén és Nadrágos-kert helyrajzi számai nem változtak (ezek gyakorlatilag a lakóövezetet takarják), a határ viszont teljes egészében újra számozódott.

The image shows two pages from a historical land register. The left page is titled 'A földbirtokok' and has columns for 'vezető- és keresztnév' (owner name) and 'lakhelye' (location). The right page is titled 'A részlet' and has columns for 'jegyzet' (notes) and 'terület' (area). Both pages contain handwritten entries in a cursive script.

26. kép. [KAT1871] 4317-4318. oldal

Soronként tartalmazza a birtokrészlet számát (helyrajzi szám), a ház számozását, a tulajdonos nevét és lakhelyét, a művelési ágat és a terület nagyságát. (hold és négyszögöl). A második oszlopban szereplő szelvényszám a felméréshez készített térkép megfelelő szelvényére utal⁴⁹. Ha az 1871 és 1890-es jegyzőkönyv azonos helyrajzi számát, azt tapasztaljuk, hogy a házszám időközben megváltozott. Így is van. 1899 végén újraszámolták a házakat, és ezt a számozást egészen 1929. május végéig meg is tartották. Ekkor áttértek a ma is használatos rendszerre, az utcánkénti számozásra⁵⁰.

⁴⁷Lásd [KAT1871] az 1871. és 1890. évekre.

⁴⁸[Novák]

⁴⁹[MOLT1890]

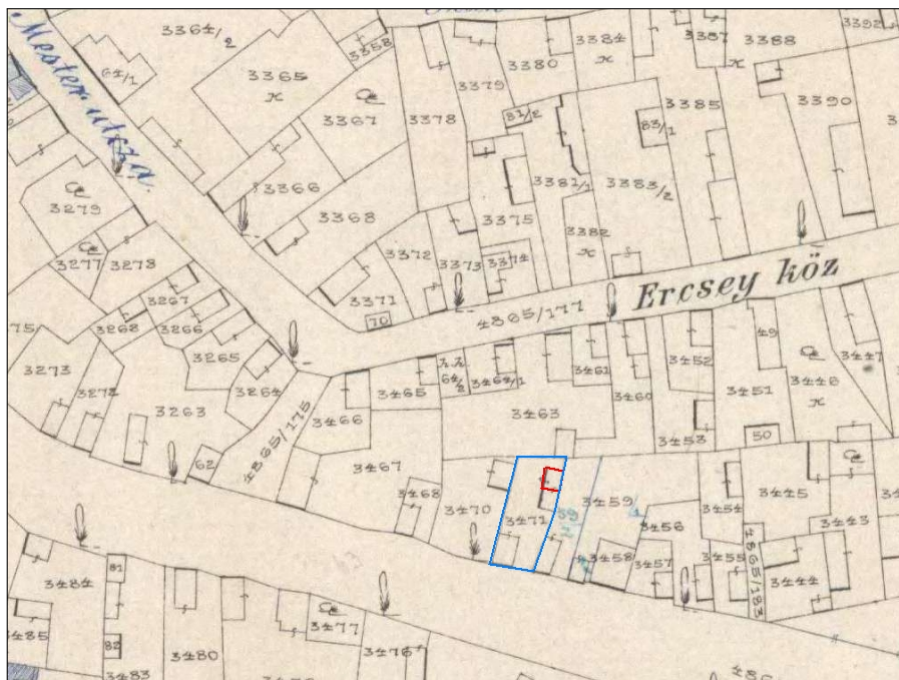
⁵⁰Előzményeiről és az új utcanevekről lásd [HFekete]

Mint láttuk, Tóth János 1875-ben szülei 5.tizedbeli⁵¹ 2764 szám alatti házában született. Ezt a számot a 368. oldalon meg is találjuk a 31 □-öl kis telket.

3470	2677	Vics Gábor			lakás és udvar	34
3471	2676	Szabó Sándor			lakás	111
3472	2675	Szabó Sándor			lakás és udvar	7
3473	2674	Tóth János			lakás és udvar	74
3474	2715	Szabó Róbert			malom	31
						57

27. kép. Birtokrészlet 1871[KAT1871], 368. oldal

A hozzá tartozó helyrajzi szám 3473. Próbáljuk megkeresni az 1890-es térképen, a 98. szelvényen:

28. kép. Tóth János és Szabó Zsuzsanna lakhelye [MOLT1890], 98.szelvény

Meglepődve látjuk, hogy nem találjuk. Lapozunk hátrébb a jegyzőkönyvben, keressük ki a telket az 1890-es összeírásban. A 4705. oldalon találjuk meg:

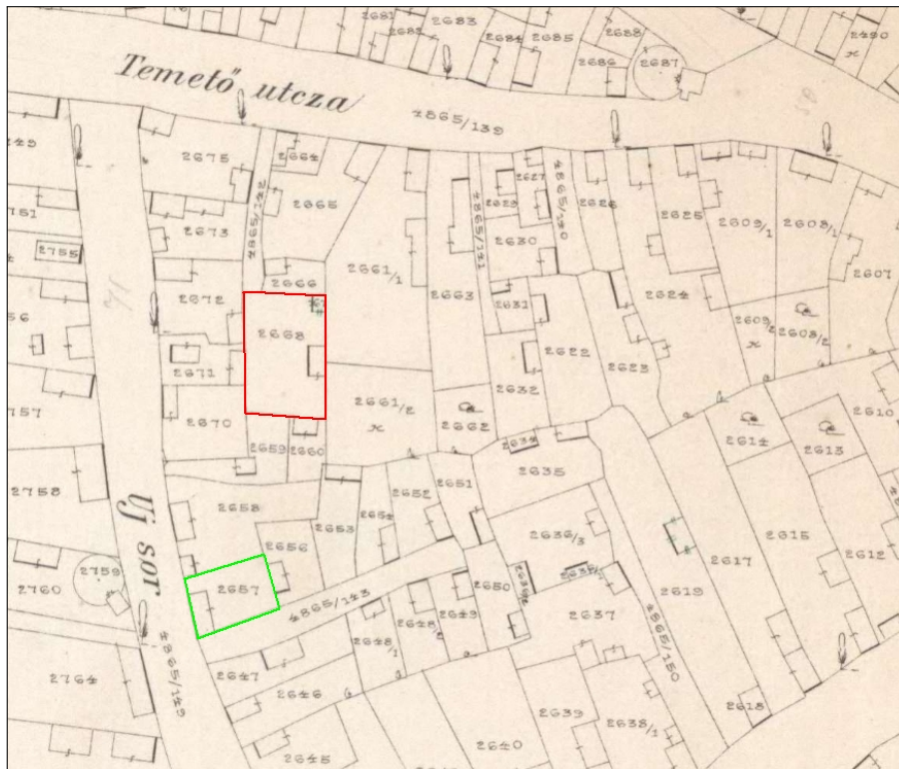
3470		beolvadt			lakás	
3471	2906	Vics Sándor	Hajdú	Bérmény	lakás és udvar	166
3472	2905	Szabó Sándor			lakás és udvar	111
3473		beolvadt				
3474	2906	Szabó Róbert	Hajdú	Bérmény	malom	57

29. kép. Birtokrészlet 1890[KAT1871], 4705. oldal

Azt találjuk, hogy az 3472-es helyrajzi számmal együtt „beolvadt” egy másik telekbe. Ha a sorokat jobban szemügyre vesszük, megállapíthatjuk, hogy mindkét telek Szabó Sándor 3471.

⁵¹A város hat tizedre volt osztva, ma talán kerületnek nevezhetnénk. A házakat nem a ma megszokott módon, utcánként számozták, hanem folyamatosan, 1-es sorszámmal kezdve haladva a városban.

számú telkébe olvadt be. (A térképkivágoton Szabó telkét kék színnel kiemeltük, azon belül a pirossal jelzett ház lehetett Tóth lakhelye)⁵².

30. kép. Tóth és Szepesi telek 1890-ben [MOLT1890], 97.szelvény

A mellékelt térképen találjuk Tóth János (piros színnel jelölve) és Szepesi János (zöld szín) házát a Temető (ma Lórántffy Zsuzsanna) és Újvárosi utcák között.

4. Érdekességek, történetek

4.1. Bocskai kerti szőlő

Az Antikvárium.hu portálon 2013-ban sikerült megszerezni a Szendrey István szerkesztette *Hajdúböszörmény története* című, 1973-ban kiadott könyvet. Egy Szent-István parki zöldséges volt az átvételi pont. Hazafelé belelapozva fedeztem fel, hogy eredetileg ajándék kötet volt: „Dr. Pongrácz Pál elvtársnak. Hajdúböszörmény, 1973. július 19.”, alatta aláírás⁵³ és Hajdúböszörmény Városi Tanács Elnökének pecsétnyomata. Ki ez a Pongrácz Pál? Életrajza szerint 1974-1980 között a Fővárosi Tanács Városrendezési és Építészeti Főosztályának vezetője, egyúttal Budapest főépítésze volt⁵⁴

A védőborító füle alatt viszont még érdekesebb dolog lapult, egy négy részre hajtogatott újság: Hajdúböszörményi Hírlap⁵⁵, V. évf. 17.szám, 1973. augusztus 18. Ráragasztva kis címke: „Dr. Pongrácz Pál részére, Budapest, Építésügyi Minisztérium.”

Címoldalra az újonnan épült Szoboszlói utcai négyemeletes házak képe és a 10. Hajdúsági Művésztelep megnyitójáról készült fotó került. Politikai és kulturális beszámolók mellett névadó ünnepségről, esküvőkről tájékozódhatunk. A Béke mozi műsorán többek között: *A tizedes meg*

⁵²Az 1890-es birtokos Szabó Sándor Tóth Jánosnak sógora, akinek szülei, Sándor +1879 és Szepesi Mária +1883. „Dajka Szabó” néven is ismertek.

⁵³Zsupos Gábor, aki maga is foglalkozott helyi témákkal. Egyik műve: Hajdúböszörmény mezőgazdasága (1945-1970), Hajdúböszörmény, 1975

⁵⁴<https://urbanistak.hu/pongracz-pal/>. Előtte 1964-1967-ig a Debreceni Tervező Vállalat főmérnöke, valamint Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár megyék és Debrecen területi főépítésze.

⁵⁵A *Hajdúböszörményi Városi Pártbizottság és Városi Tanács Lapja* Két hetente jelent meg.

a többiek, a *Bob herceg*, amerikai, olasz, francia, szovjet, NDK filmek. A foci sem maradhat ki. Apróhirdetések: eladó ház, bútor, asztalos munkás keresése. Sőt! Valaki 55-60 év közötti feleségnek valót keres Polgárról. Legtöbben szőlőskertjüktől válnának meg. Számunkra itt jön az érdekes:

ELADÓ a Báthori-kertben egynyilas jól termő szőlő pajtával, érdeklődni lehet Nánási u. 68. szám alatt.

Szepesi Antalnak többek között volt egy darab szőlője a Báthori kertben is. Amikor 1972 elején agyvérzést kapott, a család tagjai próbálták rendben tartani a kertet. E sorok írója májusban – éppen érettségi szünete lévén – ráérős fiatalemberként egy hétig járt ki gyomlálni, kacsolni az elhanyagolt szőlőt. Ezek szerint a szőlőnek ez volt az utolsó éve Szepesi tulajdonban. Az utolsó dűlőben, közel a kertkapuhoz feküdt az elég széles telek, a vége Hadház felé futott ki⁵⁶. A kis pajta előtti nagy (talán) diófa adott a nyári nap elől árnyékot.

4.2. Utazás vasúton a XX. század elején

A Rhein gőzös Hamburgból indult Amerikába. Vajon hogyan lehetett lejutni odáig? Egy 1900-es menetrendi újság szerint Hamburg kétféle útvonalon volt elérhető: a Keleti pályaudvarról indulva Budapest-Hatvan-Zólyom-Garamberzence-Ruttka (Ruttek)-Zsolna vagy a Nyugati pályaudvarról indulva Galánta-Trencsén-Zsolna útvonalon. Zsolnától Oderberg(Bohumín)-Breslau (Borosló, Wrocław)-Berlin-Hamburg útvonalon haladt a vonat⁵⁷. Gyorsvonattal 25-28 órás utazást jelentett, személyvonattal majdnem két napig tartott az út⁵⁸. Most, 100 évvel később – bécsi átszállással – 13-14 órás menetidővel lehet számolni.

Fiuméba egy nap alatt el lehetett jutni Zágrábba keresztül.

⁵⁶Talán a mai 10474 helyrajzi számon lehetett.

⁵⁷Németország vasúthálózati térképe 1905–1906-ban <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/23389/>

⁵⁸Menetrend újság, 10. évf., 1900. márczius https://epa.oszk.hu/03100/03132/00002/pdf/EPA03132_menetrend_1900_02.pdf

Felhasznált irodalom

- [HbHN] Bába Barbara szerk., *A Magyar Névarchívum Kiadványai 35., Hajdú-Bihar megye helynevei. 1. kötet, A Hajdúböszörményi és a Hajdúhadházi járás helynevei*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2015.
- [Herpay] Dr. Herpay Gábor, *Nemes családok Hajdúvármegyében*, Összeállította és Hajdúvármegye támogatásával kiadja vármegyei főlevéltárnok, Debrecen, 1926
- [HFekete] H.Fekete Péter, *Hajdúböszörmény város utcanevei*, Hajdúböszörményi Városi Múzeum Kiadványai II., Hajdúböszörmény, 1929
- [Novák] Novák László, *Hajdúböszörmény telek- és településszerkezete*, 1975.
- [TONELLI] Tonelli Sándor, *Ultonia. Egy kivándorló hajó története*, Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, 1929. <https://elbidaprojekt.hu/2021/07/ultonia-egy-kivandorlo-hajo-tortenete.html>
- T É R K É P E K
- [Dobay1910] *Hajdúböszörmény rendezett tanácsú város, 1910*, Dobay Károly mérnök térkép után rajzolta: Dr. Gyórfy István, 1926. Hadtörténeti Intézet és Múzeum, G I h 259., 3.kép <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/35349>
- [MOLT1890] *Hajdu megye, Hajdu-Böszörmény r.t. város, 1890*. A m.k. államnyomda Budapesten 1894, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. S 78 - 109. téka - Hajdúböszörmény - 137-278. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/16317>
- A D A T T Á R A K
- [CIV] *Állami anyakönyvek*. Online <https://www.familysearch.org/>
- [HVM] Eperjessy János szerk., *Hajdú vármegye és Debrecen sz.kir. város Adattára*, Nagy Károly és Társai Grafikai Műintézete, Debrecen, 1937.
- [KAT1871] *Hajdúböszörmény adóközség birtokrészleti jegyzőkönyve*, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, HU-MNL-OL-S 79-389.-1 és HU-MNL-OL-S 79-389.-2. <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/adatbazis/kataszteri-telekkonyvek/hierarchia> és <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/22059/Álshttps://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/22060/>
– 1871. és 1890. években készült kivonat a bel- és kültelki részletek tulajdonjogáról illetve van egy kiegészítés 1895-ből. Részleges feldolgozása megtalálható a <http://kerszoft.hu/szepesi/hbadat/bemutat/letolt.htm> oldal letölthető táblázatai között (birtokreszlet.ods)
- [MK6] Farkas L. Ferenc, *Magyar Közélet VI. Debrecen sz.kir.Város és Hajdú vármegye gazdaságjainak albuma*, Nagy Károly grafikai műintézete , Debrecen, 1940.
- [MK7] Farkas L. Ferenc, *Magyar Közélet VII. Hajdu és Bihar vármegye Albuma*, Nagy Károly grafikai műintézete, Debrecen, 1942.
- [REF] *Református keresztelési, házassági és halálozási anyakönyvek*, A hajdúböszörményi anyakönyvek katalógusa: 1914-ig <https://www.familysearch.org/search/catalog/1969712>, 1915-től: <https://www.familysearch.org/search/catalog/820925>